

ἀπέβαιναν ἀτελεσφόρητα. Ἡ καρδιά της δὲν ἤθελε ν' ἀποφασίσῃ τὸν θάνατον γυναικὸς, τὴν ὁποίαν ἔβλεπε μὲν ὠραιωτάτην, ἐγνώριζε δὲ ἐρασιμωτάτην, ἐρωτικωτάτην, ἀγνὴν ὅλως, καὶ κατὰ πάντα ἀνεπίληπτον. Ἀλλ' ὁ Σίμων Ῥέναρ εἶχεν ὀρκισθῆναι κατωρθώσῃ τοὺς σκοπούς του. « Ὅλοι θὰ περάσουν ἀπὸ τὸν αὐτὸν δρόμον, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν. Θ' ἀρχίσω ἀπὸ τὸν Δώδλεϋ καὶ τὴν Ἰωάνναν, καὶ θὰ τελειώσω εἰς τὴν Ἐλισάβετ καὶ εἰς τὸν Κουρτεναί. »

Μίαν τῶν ἡμερῶν, ἐνῶ, κλεισμένος μὲ τὴν βασίλισσαν, ἐδιπλασίασε, περὶ τῶν δύο πρώτων, τὰς ἐπιμόνους προτροπὰς του, στηριζόμενος εἰς σοριστικώτερα παραποτὲ ἐπιχειρήματα, βλέπων ὅτι ἤρχιζε τέλος πάντων νὰ προξενῇ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐντύπωσιν, ἔθεσε διαμίας ὑπ' ὅψιν τῆς Μαρίας τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν.

— Ἀκάνθινον, τῆς εἶπε, στέφανον θὰ φορῇς, Μπαλειοτάτη, ἐνόσω δὲν ὑπογράψῃς τὸ παρὸν ἔγγραφον.

— Ἀκάνθινον στέφανον; ἀπειρίθη ἡ βασίλισσα... Ἀλλοίμονον! πολὺ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ φορέσω ποτὲ ἄλλον... Ἐνθυμεῖσαι τοὺς λόγους τῆς Ἰωάννας ὅταν ἦλθε νὰ μοῦ ζητήσῃ τὴν ζῶν τὸ Δώδλεϋ;... Εἶχάν τι προφητικὸν ἴσως οἱ λόγοι οὗτοι... Ἰσως, ἂν ἐπικυρώσω τὴν καταδίκην ταύτην, ὁ ὑμέναιός μου θὰ ᾔῃαι δυστυχὴς, ἴσως θ' ἀποθάνω ἄτεκνος...

— Δὲν πρέπει, βασίλισσά μου, μήτε στιγμὴν νὰ ἐπιμένῃς εἰς τοιαύτας ιδέας παιδαριώδεις καὶ δεισιδαίμονας, ἀπεκρίθη ἄφες τὸ ζεῦγος τοῦτο νὰ ζήσῃ, καὶ τότε βέβαια ἐκθέσεις εἰς κίνδυνον, ὅχι μόνον τὸν θρόνον σου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν καθολικὴν θρησκείαν.

— Ἐγείρε δίκαιον. Ἀναβολὴ πλέον δὲν ἐπιτρέπεται. Καὶ ὑπέγραψεν.

— Ὅσω διὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ἀποκρίθη ὡς κυριευθεῖσα ἀπὸ τελευταῖον συνειδήσεως ἔλεγχον, ἐπιφυλάττομαι νὰ προσδιορίσω ἐγὼ τὴν ἡμέραν. (Ἀκολουθεῖ.)

ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΙΣ.

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

Ὁ καταπλέων εἰς τὴν μεγαλοπρεπεῖ ἄνασσαν τῶν πόλεων, τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἥτις παλαιότερον ἤπλωνε τὰς νικηφόρους καὶ εὐεργετικὰς πτέρυγας τῆς πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν, Δύσιν καὶ Ἀνατολὴν, κατὰ πρῶτον ἔκθαμβος ἀτενίζει τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, τὸ μεγαλοῦργημα τοῦτο τῆς εὐσεβείας καὶ μεγαλειότητος τῶν Αυτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἡ ψυχὴ του ἀκουσίως πῶς ἀπὸ σεβασμὸν ἅμα καὶ μελαγχολίαν κυριεύεται, καὶ πολλὰ ἀναμνήσεις καὶ σκέψεις ἀναβαίνουν εἰς τὴν καρδίαν του.

Αἰῶνες, ἔθνη, δυναστεῖαι καὶ μεταβολαὶ πολλὰ ἤλθον καὶ παρήλθον ἐπὶ τῆς βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ἀλλὰ ὥσως καὶ ὑψαύχην καὶ ἀκατάβλητος ὅλας ταύτας τὰς περιπετείας διῆλθεν ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Ναός, ὑψούμενος πάντοτε ἐν μέσῳ τῶν προσκαίρων τοῦ χρόνου συμβάντων καὶ τῆς παλιόρουσας τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν, ὡς χειροποίητον ἀπεικόνισμα τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλειότητος καὶ παντοδυναμίας.

Καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος Ναός δὲν καίται εἰς τὴν ἐσίστισαν τῶν πόλεων, εἰς τὴν πρώτην πόλιν τῆς

Οἰκουμένης; Ὅταν οἱ δύο ἐνδοξότεροι τῶν χρόνων μαυροαὐτοκράτορες, ὁ Ναπολεὼν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, διαμίνοντες ἐν Τιλσίτῳ, ὡς οἱ τριάνδρῳ τῆς ἀρχαίας Ρώμης, λάφυρα πολέμου, διενέμοντο τὰς ἐπικρατείας τῆς Εὐρώπης, ὁ Γάλλος αὐτοκράτωρ ἐπιστρέψας ποτὲ τοῦ περιπάτου ὁμοῦ μὲ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐν μέσῳ ζωηρᾶς συνδιαλέξεως, ἐν ᾗ περὶ πάντων τῶν λοιπῶν συνεφωνήσαν, ζητήσας αἰφνης τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης, ἔθεσεν εὐθὺς τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ, *Τὴν Κωνσταντινούπολιν! τὴν Κωνσταντινούπολιν!* πῶποτε! εἶται ἡ κυρίαρχος τῆς οἰκουμένης! ἐφώνησεν ἐπανηλειμμένος.

Ἐγχεῖ μὲν τὸ Βυζάντιον πολλὰ καὶ ἀρχαῖα καὶ μάλιστα νεώτερα ἔργα τέχνης παρέχοντα θαυμασμὸν ὕλην εἰς τὸν ξένον, ἀλλ' οὔτε ἀνάκτορα, οὔτε μαυσωλεῖα, οὔτε τεμένη, οὔτε ἄλλην οἰκοδομὴν δύναται νὰ ἐπιδείξῃ τοσοῦτον μεγαλοπρεπῆ καὶ καταπληκτικὴν ὡς τὸν ναὸν τοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Σύντομός τις περὶ τῆς ἀνεγέρσεως αὐτοῦ ἱστορικῆς ἐκθεσις καὶ περιγραφὴ προτατομένη, θέλει ὅσους εἰς τὸν ἀναγνώστην τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου τοῦ ναοῦ τούτου ιδέαν, καὶ τῆς γενομένης ἤδη ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος Σουλτάνου Ἀποῦλ Μετζίτῃ ἀνορθώσεως, ἔργου δι' οὗ ἐδοξάσθη τῷ ᾧ τῇ ἡ βασιλεῖα τοῦ φιλοκάλου τούτου Σουλτάνου.

Ὁ Ναός οὗτος κατὰ πρῶτον ἐκτίσθη παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ξύλινος καὶ εἰς τὴν ὑπερτάτην Σοφίαν τοῦ Θεοῦ παρ' αὐτοῦ ἀφιερώθη. « Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν νεὸν, λέγει Προκόπιος ὁ « Καίσαρεϋς, ταύτην μάλιστα πρέπειν τῷ Θεῷ τὴν « ἔκδοσιν ἡγούμενοι. » Ἐβδομήκοντα δὲ δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, βασιλεύοντος Ἀραδίου, ὁ ναὸς κατακλωθεὶς ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀνοικοδομήθη λαμπρότερος ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γενομένης μεγάλης καὶ τρομερᾶς στάσεως, κατεκρήνεν ἐκ δευτέρου, ὅτε ὁ μέγας οὗτος αὐτοκράτωρ συνέλαβε τὴν ιδέαν ν' ἀνεγείρῃ αὐτὸν δι' ἀπαραμίλλου μεγαλοπρεπείας καὶ λαμπρότητος, τοιαύτης, ὥστε, κατὰ δυστυχίαν ἐδέχθη νὰ ἐπιβληθῶσι νέοι ἑκτακτοὶ φόροι εἰς τὸν λαόν. Ἀλλ' ἡ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (Στ'. ἑκατονταετηρίδης Μ. Χ.) ἐκπτώσις τῆς τέχνης ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα νὰ φορολογήσῃ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὅλας τὰς διαφόρους περιφερείας καὶ λαμπρὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος οἰκοδομὰς, οἷον ναοὺς, Προπύλαια, Ἐσάτρα, καὶ ἄλλα μνημεῖα, ἐξ Ἀθηνῶν, τῶν Κυκλάδων νήσων, τῆς Ἀσίας καὶ αὐτῆς τῆς Ρώμης. Οὕτως, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἔφεσον θαυμασίου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, μετεκομίσθησαν ἐξ ἀπὸ ἱσπὸν πράσινοι καὶ τέσσαρες ἀπὸ λευκότερον μάρμαρον στήλας, αἵτινες ἴστανται κατὰ μέσον τῶν κατηγουμένων ἢ τῆς γυναικονίτιδος, ὡς καὶ οἱ ὀκτὼ ἐκεῖνοι ἀπὸ λίθον αἰγυπτιακὸν πορφυροῖ κίονες ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ ἐν Ρώμῃ ναοῦ τοῦ Ἡλίου τοῦ ἀνηγερθέντος ὑπὸ Αὐρηλιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, τῷ 270 ἔτει Μ. Χ.

Οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ τούτου, Ἀνθέμιος ὁ ἐκ Τράλλεων, ὁ δεινὸς οὗτος περὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν μηχανικὴν, καὶ Ἰσίδωρος ὁ Μιλήσιος, ὧν τὰ ὀνόματα πρέπει νὰ συνδεθῶσι μετὰ τοῦ Ἰκτίνου καὶ Καλλικράτους τῶν οἰκοδομησάντων τὸν Παρθενῶνα τὸν

λαμπρότερον τῆς πολυθείας ναὸν, ὡς ἡ Ἁγία Σοφία ἦν ὁ λαμπρότερος χριστιανικὸς ναὸς, ἐπιληφθέντες τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ ἀπεπεράτωσαν αὐτὸν ἐντὸς ὁκτώ ἐτῶν, ἥτοι τῷ 538 περίπου ἔπει Μ. Χ.

Ὁ μέγας θόλος ἡ τροῦλλος τοῦ ναοῦ, τὸ θαυμασιώτερον τοῦτο τῆς τέχνης κατόρθωμα, τὸ ὁποῖον ἐγένετο πρότυπον ὅλων τῶν μετὰ ταῦτα τοῦ τοιοῦτου εἶδους οἰκοδομῶν, ἦτον κατ' ἀρχὰς σφαιρικός, ἀλλὰ καταπεσὼν ὑπὸ τῶν ἐπισυμβάντων σεισμῶν ἀνηγέρθη πάλιν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰσιδώρου, ἀνεψίου τοῦ παλαιότερου, εἰκοσι πῶδας μετεωρότερος τοῦ πρώτου καὶ ὄχι πλέον σφαιρικός ἀλλὰ κυμβαλικὸς ἡ ὠραιδῆς, οἷος καὶ νῦν ὁράται. Τὸ σχῆμα τοῦτο τοῦ τροῦλλου ἔχει εὐρυθμίαν κατὰ τοιοῦτον ἐπιδεικτικὴν καὶ σεβασμίαν, ὥστε ὁ στοχασμὸς τῆς τέχνης, ὡς λέγει καὶ ὁ σεβάσμιος καὶ πολυμαθὴς συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινίδος, θαυμάζεται μάλλον εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἢ εἰς τὸν κατὰ τὴν Ῥώμην περιώνυμον διὰ τὴν τέχνην ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἀλλ' ἡ Ἁγία Σοφία ὑπερνικᾷ καὶ τὸν ῥηθέντα ναὸν καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Λονδίῳ κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τέχνην καὶ λαμπρότητα διὰ τὸ σταυροειδὲς αὐτοῦ σχῆμα, τὸ ἀποτελούμενον διὰ τῶν τεσσάρων ἡμικυλινδρῶν ἡ ἡμικυκλίων, τῶν συνδεδεμένων εἰς τὰς τέσσαρας μεγίστας ἀψίδας τοῦ τροῦλλου, ὡς ἡ πληθὺς τῶν θόλων καὶ ἡ ἑκτασις αὐτῶν λογίζεται βεβαίως δαίγμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχνης ἔξοχον.

Πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ναὸν ὑπάρχει ὁ Πρόναος, ὅστις διαιρεῖται εἰς δύο, τὸν ἀνωθεν καὶ τὸν κάτω, καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἦν μέρος τῶν Κατηχομένων, ὁ δὲ κάτωθεν, κεκαλλωπισμένος ὢν μὲ ποικίλα μάρμαρα καὶ ψηφία ἐμπεριέχει τρεῖς μεγάλας Πύλας τῆς εἰς τὸν ναὸν εἰσόδου, ὧν προέχει ἡ κατὰ μέσον, καὶ ἔξ μικροτέρας, ἀνὰ τρεῖς πρὸς τὰ τοῦ προναοῦ ἡμικυλινδρα, ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου πάσας κατασκευασμένας καὶ ἐχούσας θυρώματα ἐξ ὀρειχάλκου. Ἐκτὸς δὲ τῶν ῥηθεισῶν ἐννέα Πυλῶν ὑπάρχουσι καὶ δύο ἕτεραι, μία πρὸς βορρᾶν καὶ ἄλλη πρὸς μεσημβρίαν. Οἱ ἀνεστηλωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Ναοῦ κίονες εἶναι ἅπαντες 40, οἵτινες ὑποστηρίζουσιν ἄλλους 60, τοὺς ἰσταμένους στοιχηδὸν ἐπάνω τῶν πρώτων Κατηχομένων. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑψύονται καὶ ἄλλαι ὁκτὼ στῆλαι, αἱ ἐπιστηρίζουσαι τὰς στοὰς τοῦ Προναοῦ ἢ Νάρθηκος. Ὑπεράνω δὲ τῶν πρώτων Κατηχομένων ἡ γυναικονίτιδος ὑπάρχουσι καὶ δευτέρα Κατηχομένα, περὶ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς πινσοὺς ἢ λόφους, οἵτινες εἰσὶ τοῖχοι εὐπαγεῖς χρησιμεύοντες ὡς ἐρείσματα τοῦ Ναοῦ, καὶ ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὁκτὼ, περιζωννύουσι κύκλωθεν τὸν Ναὸν δύο ἐξῶςται περατούμενοι διὰ μαρμαρίνων λαμπροτάτων κιγκλιδίων. Εἰς τὸ κατ' ἀνατολὰς μέρος τοῦ Ναοῦ ἐγείρεται ἐν μέγα ἡμικυλινδρὸν συνδεδεμένον μετὰ τοῦ θόλου καὶ παρ' αὐτῷ ἔτι τρία μικρότερα ἡμικύκλια, εἰς τὸ μεσαῖον τῶν ὁποίων ἦν τὸ ἱερὸν βῆμα. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν σχῆμα ἔχει καὶ τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τοῦ Ναοῦ.

Οἱ τοῖχοι τοῦ Ναοῦ ὅλοι ἐνδοθεν εἶναι ὀρθομαρμαρινοὶ ἐξ ἰασπου, πορφυρίτου καὶ ἄλλων πολυτελῶν μαρμάρων κατηργασμένοι, ὁ δὲ μέγας θόλος καὶ διάφορα ἄλλα μέρη τοῦ Ναοῦ ἐκαλύπτοντο διὰ λαμπροτάτων χρυσῶν ψηφίων (μωσαϊκοῦ), ὧν μέγα μέρος κατεφθάρη. Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἐδαφος ἦτο πεποικιλμένον διὰ πολυ-

τελῶν καὶ παντοδαπῶν μαρμάρων ἐξ ἰασπου, πορφυρίτου, πρασίνου λίθου ἀρχαίου καὶ ποικίλων ἄλλων λίθων. Τὸ μήκος τοῦ Ναοῦ εἶναι ποδῶν γεωμετρικῶν 269, τὸ δὲ πλάτος 243, τὸ δὲ ὕψος περίπου 188.

Ἡ Ἁγία Σοφία ἐκτὸς τοῦ πλουσίου μωσαϊκοῦ τῆς καὶ τῶν χρυσωμάτων τῆς, εἶχεν ἅπαντα τὰ ἱερὰ σκεῦη ἐκ τοῦ καθαρωτέρου χρυσοῦ κατεσκευασμένα. Ἰπῆρχον αὐτοῦ ὀγδοήκοντα Εὐαγγέλια, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐζύγιζε δύο σταθμοὺς (καντάρια) ὡς ἐκ τῶν πολυτίμων λίθων καὶ ἄλλων δι' ὧν ἐκαλύπτοντο, ἐξ χιλιάδης μανουάλια καὶ ἑπτὰ σταυροὶ ὀλόχρυσοι· τοσοῦτοι δὲ πολυέλαιοι καὶ λίχνοι ἐκρέμοντο δι' ἀλύσεων, ὥστε ἐνόμιζε τις ὅτι ἔπλεεν εἰς ὠκεανὸν φωτὸς

• • • ἐκκρεμές δὲ

εὐραῖος πλοῦσι κατ' ἥρος ἀντὶ θαλάσσης,

κατὰ Παῦλον τὸν Σιλεντιάριον.

Ὅταν οἱ τοῖχοι ὑψύοντο μόλις ἐν μέτρον ἀπὸ τῆς γῆς, ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε πληρώσει 452 σταθμοὺς χρυσοῦ διὰ δαπάνην! Ἡ πρὸς οἰκοδομὴν προετοιμασία διήρκεσεν ἑπτὰ καὶ ἡμισυ ἔτη, ἡ δὲ οἰκοδομὴ ὁκτὼ καὶ ἡμισυ. Ὅταν δὲ ἐτελείωσεν, ὁ Αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ ἐγκαινιάσῃ τὸν Ναὸν μεθ' ὅλης τῆς μεγαλοπρεπείας. Ἀναβὰς ἐπὶ τεθρίππου ἀμάξης, μετέβη εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐσφάγησαν χίλιοι βόες, 10 χιλιάδες πρόβατα, 600 ἔλαφοι, 1000 χοῖροι, 10,000 ὄρνιθες καὶ 10,000 πουλῖα, ἅτινα πάντα ὁμοῦ μὲ 40,000 μεδίμνους σίτου διανεμήθησαν εἰς τὸν λαόν. Ὁ Αὐτοκράτωρ συνοδευμένος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Εὐτυχίου διευθύνθη εἰς τὸν Ναὸν, οὗ αἱ πύλαι ἠνεώχθησαν, τὰ τότε εἰσελθὼν καὶ θαυμάσας τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐκράυγασεν ἐν τῇ μεγαλοφρονίᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ « Νενίκηκά σε Σολομών. »

Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἡ τελετὴ, ὁ Μάγιστρος Στρατηγός, ἔσπειρεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τρεῖς σταθμοὺς χρυσοῦ ὡς δῶρον πρὸς τὸν λαόν· διήρκεσαν δὲ αἱ δεήσεις, αἱ θυσίαι, τὰ δημόσια συλλογία καὶ ἡ διανομὴ χρημάτων δεκαπέντε ὅλας ἡμέρας.

Παραλείπομεν τὸν ἄλλον ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ Ναοῦ καὶ ἀναφέρομεν τὴν Ἁγίαν ἐκείνην Τράπεζαν περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς ὁποίας ὁ Κεδρηνὸς λέγει, ὅτι περιεῖχεν « ὅσα τε γῆ φέρει καὶ θάλασσα καὶ πᾶς ὁ κόσμος » διότι ὁ Αὐτοκράτωρ θελήσας νὰ γίνῃ ἡ Ἁγία Τράπεζα καὶ τοῦ χρυσοῦ τιμιωτέρα διέταξε νὰ ἀναμίξωσι μαργαρίτας, ἀδάμαντας, χρυσόν, ἄργυρον, ὀρειχάλκον καὶ ἐκ τοῦ μίγματος ὅλων τούτων νὰ κατασκευάσωσι τὸ ἅγιον ἐκεῖνο Βῆμα. Τὸ θολωτὸν μέρος αὐτοῦ ἦτο διήκτιον καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸ ἐδαφος ἐστρωμένον διὰ πλακῶν χρυσοῦ, ἐστολισμένων διὰ κρίνων ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν κρίνων τούτων ὑψύτο σφαῖρα ἐκ χρυσοῦ, ἔλκουσα 148 λίτρας καὶ ἐπ' αὐτῆς σταυρὸς ἐπίσης χρυσοῦς βάρους 80 λιτρῶν. Ἐντὸς δὲ τοῦ θόλου ἦτον ἀπεικονισμένος ὁ οὐρανός, ὅπου ἐφυλάττετο ἡ Εὐχαριστία εἰς κιβώτιον ἀπρητημένον ἀπὸ τίνος περισσεύσεως.

Ἀλλ' ἂν θελήσωμεν νὰ περιγράψωμεν λεπτομερῶς ἅπαντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ θαυμασίου τούτου Ναοῦ, ὅπως εὕρισκον τὰ περὶ τούτου εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὸν

Καισαρέα Προκόπιον, ἐβίβλον ὅλον ἡδυνάμεθα νὰ συντάξωμεν

Εἰς τὸ διάστημα τῶν δέκα καὶ τριῶν ἡδὴ αἰώνων, ἐξ ὅτου ὁ ὑπερθαύμαστος οὗτος ναὸς φιλοδομήτη ἀπῆλθης πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ ἐπανορθώσεις. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἐπεσκεύασαν διάφορα αὐτοῦ μέρη Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, ὁ Ῥωμανός, Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, Ἀνδρόνικος ὁ Γέρων, ὁ Παλαιολόγος, Ἄννα ἡ συζυγὸς Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ὁ Καντακουζηνός καὶ τέλος Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν, Σελῆμ ὁ Β', ὅστις ἀνεκαίνισατο τὸ ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ καταπεσὼν ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον.

Ἀλλ' ἐναπέκειτο ἡ δόξα τῆς ἐντελοῦς ἀνακαίνισεως εἰς τὸν νῦν βασιλεύοντα Σουλτάνον. Ὄθεν, συλλαβὼν τὴν ιδεάν ταύτην πρὸ δύο ἐτῶν, διέταξε τὸ Συμβούλιόν του νὰ ἐκτελέσῃ τὴν θέλησίν του, ἐπιψυφισάμενος δαπάνην δέκα ἑκατομμυρίων γροτίων, καὶ προσκληθέντες δύο ἄλλοιοι ἀρχιτέκτονες, οἱ ἀδελφοὶ Φωσάτη, ἀνέλαβον τὴν ἐπισκευήν.

Ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῶν δικφόρων σεισμῶν τὸ κτίριον εἶχε κατακαθίσει, καὶ ἠπείλει τελείαν ἵσως πτώσιν. Ἦρχισε λοιπὸν ἡ ἐπισκευὴ ἀπὸ τοῦ μεγάλου θόλου ἢ Τρούλλου, ὅν οἱ ἀρχιτέκτονες περιέδεσαν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν βάσιν του, διὰ σιδηρῶν στεφανῶν ἐν εἶδει ἀλύσειως στερεωτάτης. Διὰ τῆς τοιμητρῆς ταύτης ἐργασίας ὁ θόλος ἀπαλλαγθεὶς τῶν τεσσάρων προσθέτων καὶ ἐκρύβλων ἀντιρῶν ἡ ἐρείσματων ἀνεδείχθη ἐν ὅλῃ τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ καλλονῇ. Μετὰ ταῦτα, ἐκαθαρίσθησαν τῶν ἐπισωρευθέντων ἀπὸ τὰς κατὰ καιροὺς ἐπισκευὰς χωμάτων καὶ λίθων αἱ κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας Κοιλίαι, αἱ πρὸς στήριγμα χρησιμεύουσαι τῶν ἀψίδων, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ θόλος.

Περαιωθεὶς δὲ καὶ τῆς ἐργασίας ταύτης, οἱ ἀρχιτέκτονες ἐπελήφθησαν τῆς δυσχερεστάτης ἀνορθώσεως τῶν εἰς τὰς ἀψίδας τοῦ δευτέρου ὑπερῶν τῶν κατηχουμένων δώδεκα κιόνων, ὄντων ἐτοιμορόπων. Ἦρχσαν ἔπειτα τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ, καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας κατάρθωσαν νὰ ἐπαναφέρωσιν ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην τοῦ Ναοῦ λαμπρότητα, καθαρίσαντες τοὺς τοίχους καὶ τὸ ἔδαφος ἀφ' ὅλον τὸ καλύπτον αὐτοὺς κονίαμα καὶ ἀνακαλύψαντες τοιοῦτοτρόπως τὰ πολυτελῆ καὶ ὠραῖα τῶν τοίχων μάρμαρα, ὧν καὶ τεχνικώτατα ἀνεπλήρωσαν τὰ φθαρῆντα μέρη καὶ τὰς τῶν θόλων ἐκ χρυσοῦν καὶ ποικιλοχρῶν ὑέλων ψηφιδογραφίας, περιεχούσας Σταυροὺς, Χερουβίμ καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀπεικονίσματα.

Τὸ στολιζόν ἄλλοτε τὴν γυναικονίτιδα ἢ τὰ πρῶτα κατηχούμενον λαμπρότατον καὶ γλαφυρότατον σύμπλεγμα μωσαϊκῶν ποικίλων ἀνθῶν καὶ φύλλων ἐξ ἰάσπου, καὶ πορφυρίτου, ἀλαβάστρου καὶ ὀφίτου λίθων καὶ κόγχων μαργαριτοφόρων, φθρὲν κατὰ μέγα μέρος, τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἀνεπληρώθη ὅσον ἦτο δυνατόν ἐντελέστερον ὑπὸ τινος Ἰταλοῦ σκηνογράφου Φορνάρη. Ἐπεσκεύασθησαν δὲ ἐπὶ τὸ λαμπρότερον καὶ αἱ προσήκουσαι ἐντὸς τοῦ τεμένου ἐργασίαι, αἱ ὑπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ θρησκευματος ἀπαιτούμεναι, ὡς τὸ θεωρεῖον τοῦ Σουλτάνου, ἡ ὀπισθεν προστεθεῖσα αἶθουσα καὶ ὁ τῆς ἀναπαύσεως θάλαμος, καὶ ὁ ὀθωμαν-

νικὸς ἄμβων (μεμπέρ), τὸ Μιράμπ, ἦτοι τὸ ἀλτάριον, καὶ 120 πλουσιώτατοι πολυέλαιοι.

Αὕτη περίπου εἶναι ἡ γενομένη ἡδὴ τοῦ Ναοῦ τοῦτου ἐπισκευὴ καὶ ἀνακαίνισις, δι' ἧς ἐπανελάθεν ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐσωτερικῶς, τέσσαρας ἀκριβῶς αἰῶνας, τεσσάρων ἐτῶν δεούντων, μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἅπασαν σχεδὸν τὴν πρὸ τούτου μορφήν καὶ κομὴν τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ λαμπρότητα! Παράδοξος δὲ σύμπτωσις! Ὁ ναὸς οὗτος, ὅστις ἐμελλε ν' ἀνακαινισθῇ τοιοῦτοτρόπως, εἶναι καὶ ὁ μόνος τῶν πολυκρήθμων ἐκείνων καὶ μεγαλοπρεπῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ναῶν, ὅστις μετὰ δεκατρεῖς ἡδὴ αἰῶνας καὶ ἀφοῦ μετεβλήθη καὶ εἰς Τζαμίον διέσωσε τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα Νὰὸς ἢ Τζαμίον τῆς ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ αἰείποτε καλούμενος.

Ἡ Ἁγία Σοφία ὑφύεται εἰς τὰ μεσημβρινὰ πλάγια τοῦ πρώτου λόφου τοῦ Βυζαντίου, πλησίον τῆς ἄλλοτε Ἀκροπόλεως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (τανὺν Σαράϊ Μπουρῶ), ἐπὶ τοῦ δευτέρου, κατὰ τὴν ἐπὶ Βυζαντινῶν διαίρεσιν τῆς πόλεως, Ῥεγεῶνος, ὅπου ἐπίσης ἔκειτο τὸ παλάτιον τῆς Γερουσίας. Εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐπτέφοντο οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες. Ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ Ναοῦ τούτου, πρὸ τῆς ἀνοικοδομῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ μελλίβρυτος Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὰς θαυμασίας ἐκέρυττε διδασχάς του καὶ τὴν περιφανῆ ἐκείνην Αὐγούστην Εὐδοξίαν ἤλεγξε δημοσίως. Εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον, ἅμα μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ ὁ Β' Μωάμεθ εἰσελθὼν ὀριαμβευτικῶς εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ (τὴν νῦν Τόπκαπ) προῆλθεν κατ' εὐθείαν, ὡς ἂν θέλων νὰ λάβῃ δι' αὐτοῦ κατοχὴν τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἔπειτα μετέβη εἰς τὸ περιώνυμον μέγα παλάτιον τῶν Αὐτοκρατόρων, τ' ἀνάκτορα τῆς Χαλκῆς Δάφνης, Πορφύρας, Χρυσοτρικλίνου κλπ. (1) ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως ἦσαν παρημελημένα, καὶ ἀναβὰς ἐπ' αὐτὰ ἐξεφώνησε τοὺς περσικοὺς ἐκείνους στίχους·

« Αἱ ἀράχαι ἐξύφανον τοὺς ἰστούς αὐτῶν εἰς τ' Ἀνάκτορα τῶν Καيسάρων καὶ ἀπὸ τὰς νυκτερινὰς κραυγὰς »
« τῶν γλαυκῶν ἀντίχτησαν οἱ πύργοι τοῦ Ἐφρασιγιάπ! »

Κ. Π,

ΟΙ ΣΙΦΩΝΕΣ.

Ἐν ἀπὸ τὰ ἀερώδη φαινόμενα, ἅπερ παρουσιάζονται συχνάκις εἰς τὸν γήινον πλανήτην καὶ ἅτινα ἐπισείρουν καθ' ἑκάστην τὴν περιέργειαν καὶ ἔρουναν ὅλου τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, εἶναι καὶ οἱ Σίφωνες, κοινῶς Τρόμπα καὶ σίφουνας. Ἐν γένει Σίφων καλεῖται πᾶν σῶμα κενὸν ἐνδῶθεν, ὡς σωλὴν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ δὲ φυσικοὶ ἰδιαιτέρως σίφωνα καλοῦσι σωλῆνα τινὰ ἐξ υἱας-

(1) Εἰς τ' ἀνάκτορα ταῦτα ὑπῆρχον ὑπὸ τὸν θρόνον οἱ χρυσοὶ καὶ ἀργυροὶ λέοντες, οἵτινες διὰ μηχανῆς ἐδρῶχοντο, καὶ ἀνίσταντο μετ' ἐξαγριωμένον βλέμμα ἀπὸ τῶν βάσεων των, ὡς ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπὶ θρόνον καθήμενος ἐδίδχετο ξένους πρέσβεις· περὶ δὲ τοῦ Τρικλίνου ὑπῆρχον κατασκευαστὰ δένδρα καὶ ἐπ' αὐτῶν ὄρεα, ἅτινα ἐκελλάδουν ἐναρμονίως.